

Čas vzpomínání

Svátek všech svatých a Dušičky

Babí léto postupně přechází v šedavé podzimní počasí, blíží se konec října a před námi jsou dva svátky: Svátek všech svatých se pojí s 1. listopadem, den poté slavíme Dušičky – Svátek všech zesnulých.

Původ těchto svátků můžeme vysledovat v keltských, později samozřejmě i slovanských tradicích. V noci z 31. října na 1. listopadu slavili Keltové konec léta a nový rok, svátek Samhain.

Samhain

John Anster Fitzgerald (1819–1906)

U Keltů se rok dělil na dvě období – období tepla a hojnosti a období zimy a hladu. V listopadu pro Kelty začínala doba temna, konec období hojnosti, tepla a světla a začátek doby tmy, zimy a nejistoty. To byl ideální okamžik k předělu

celého roku a k oslavám a hodováním. Vedle oslav a hodování bylo zapotřebí obětovat bohům před nastávající temnou částí roku - aby se Slunce vrátilo, aby se člověk dožil nového jara, aby nebyl hladomor a vydržely zásoby přes zimu ... těch strachů a obav bylo prostě moc.

Samhain¹ byl hranicí mezi dvěma hlavními obdobími – létem (svátek Beltain²) a zimou. Pro Kelty byl začátkem nového roku, a byl vnímán také jako doba, kdy se stírá hranice mezi světem živých a mrtvých. Věřilo se, že duše zesnulých se v tento čas vracejí na zemský povrch, a živí mohou navštívit podsvětí.

Věřili, že té noci se domů vracejí duše zemřelých z předchozího roku a vyhledávají pomoc příbuzných, aby jim pomohli překročit hranici do Země mrtvých. Proto zapalovali ohně, aby se duše mrtvých mohly přijít ohřát, strávit noc se svými pozůstalými a vyráběli svítilny z vydlabaných řep, aby duchům posvětili na cestu. Sami se převlékali do starých hadrů a malovali si obličej, aby se uchránili před vracejícími se zlými duchy. Je to podle Keltů nejmagičtější noc v roce, která končí úsvitem. Mrtví se vracejí do svých příbytků, temná moc pozbývá sil a začíná další rok.

Když byla na začátku 1. století našeho letopočtu keltská území dobytá Římany, začaly se postupně prolínat keltské a římské zvyky a některé z nich, v pozměněné podobě, přežívají dodnes.

Svátek Všech Svatých³

připomíná všechny svaté, a to nejen ty, kteří jsou oficiálně kanonizováni, ale také ty, o „jejichž svatosti neví kromě Boha nikdo“.

Svátek vychází z historické události zasvěcení římského Pantheonu (původně pohanského chrámu všech olympských bohů) Panně Marii a všem svatým mučedníkům dne 13. května 609. Na křesťanském Východě se slavil společný svátek všech mučedníků již od 4. století.

V 8. století se v Irsku a v Anglii, u Keltů a Franků začal slavit svátek Všech svatých (nejen mučedníků) 1. listopadu.

¹ Samhain (Pán mrtvých). Tento svátek je předchůdcem Halloweenu, který je dnes vnímán jako zájevná oslava

² Bohyně Beltane (Velká Matka Země)

³ Také Slavnost Všech Svatých (*Sollemnitās Omnium Sanctorum*)

Toto datum se ustálilo⁴ snad proto, že u Keltů začínal v tento den nový rok. Slavení svátku Všechny svatých se brzy rozšířilo a v Římě se slaví pravidelně od 9. století.

Na den svátku Všechny Svatých se pekly různé druhy pečiva, například rohlíky tvaru kostí položených křížem, kterým se říkalo „kosti svatých“

Kosti svatých

Dušičky – Památka zesnulých

se slaví 2. listopadu a odvíjí se od svátku Všechny svatých. Tento svátek známe pod různými názvy – Vzpomínka na všechny věrné zesnulé, Památka všech věrných zemřelých, Svátek zesnulých, Památka zesnulých nebo lidově Dušičky. Památku věrných zemřelých zavedl roku 998 opat z Cluny, sv. Odilo († 1048), který se snažil pokřesťanštit pohanskou tradici. Z Cluny se slavení rozšířilo po všech benediktinských klášterech. V Římě se památka 2. listopadu začala slavit ve 13. století.

Na rozdíl od Svátku Všechny svatých a připomínky světců je u nich patrný důraz na osobní rovinu – jedná se především o připomínku blízkých zemřelých. Tradicí, která přežívá do současnosti, je zapalování svící na hřbitovech. Zde vidíme návaznost na původní ohňové rituály, jen s obráceným přístupem - oheň zde neslouží jako ochrana před záhrobím, ale jako připomínka blízkých.

⁴ Skutečnost je spíše ta, že nebyl 13. květen v Římě vhodný pro velké náboženské manifestace vzhledem k tomu, že bylo období přede žněmi, kdy se již projevoval nedostatek potravin. Papež Řehoř IV. (827—844) proto přeložil oslavu ze 13. května na 1. listopad.

Dušičky na moravském Slovácku (1897)

Joža Uprka (1861–1940)

Dušičky jsou opředeny různými pověrami - jedna z řady českých lidových pověr říká, že v předvečer Dušiček vystupují duše z Očistce, aby si odpočinuly od útrap. Blízcí hříšníků proto měli naplnit lampu na olej máslem, aby si duše mohly potřít spáleniny. Večer se příbuzní nebo přátelé napili studeného mléka (nebo se jím postříkali), aby se tak duše ochladily.

O Dušičkách se v rodinách pekly různé druhy pečiva, které tento svátek připomínaly. Pekly se již zmiňované „kosti svatých“, jinde se zase připravovaly „dušičky“ ve tvaru srdíček nebo písmena „S“. Pečivo se pak dávalo u kostelů chudým pocestným a žebrákům. Dnes tato tradice téměř vymizela, ale recepty se dochovaly. Dušičky si můžete připravit třeba podle starého krkonošského receptu, tak jak to dělávaly hospodyně před mnoha lety.

.

Recept na „dušičkové“ pečivo

Budete potřebovat:

- 500 g hladké mouky
- 10 lžic rozehrátého másla
- 4 žloutky
- 1 celé vejce
- špetku soli
- 150 g cukru
- 40 g droždí

Postup:

Z droždí, trošky mléka a lžičky cukru uděláme kvásek, který necháme vykynout. Poté přisypeme mouku, všechny další přísady a na vále zaděláme těsto. Z těsta vyválíme silnější váleček, který pak nakrájíme na kousky a děláme z nich dušičky. A to tak, že každý kousek stočíme do srdíčka. Dáme na plech a upečeme. Dušičky se už ničím nezdobily.

Dobrá rada – těsto rozdělit na cca 13 dílů – dušiček. Pečeme v troubě rozehráté na 160 stupňů přibližně 15 minut. Konce pro jistotu spojit párátkem.

5

Až později se rozšířila tradice zdobení hrobů svíčkami, květinami a dalšími ozdobami, které mají různé významy.

Z květin se na hrob nejčastěji umísťuje chryzantéma. Živé květiny měly zajistit ochranu proti zlým silám.

Kromě chryzantém na hrobech i dnes nalézáme věnce, tvar kruhu má také symbolický význam. Kruh jako stále se opakující začátek a konec, nikdy nekončící koloběh života a smrti. Zelená barva, kterou mají právě jehličnany obvykle používané na věnce, znamená naději na vzkříšení a nesmrtelnost. Zapálením svíček nejen pomáhali duším najít cestu zpět, ale oheň měl očišťovat a pomoci usmíření s Bohem.

Mnoho zvyků již dávno zaniklo a některé se praktikují jen ve velmi malé míře, co je však jisté, že v Česku jsou Dušičky vnímány jako jeden z nejdůležitějších nebo alespoň nejvíce slavených svátků.

Bez ohledu na to, zda věříme v „kouzelnou noc“, jak se také noci Dušiček říká, zapalme svíčku jako vzpomínku na ty, kteří již nemohou být mezi námi. Je to den, kdy si připomínáme ty, z nichž jsme vzešli, všechny nám drahé.

Bzenecké Dušičky

www.cestyrodu.cz

Alena Škrabalová